

Престиж закладів вищої освіти: безмежна гра основних елементів функціонування

Роман Томашевський

Поморська Академія, м. Слупськ, Польща

1. Класична ідея університету породила «академічний комплекс». Це був **перший вимір** престижу університету.

2. Другим виміром є питання університетської автономії, яка все ще залишається критерієм оцінки університету, а отже, визначає його престиж.

3. Нарешті, важливі дилеми:

- чи може великий університет, тобто **масовий**, бути суспільно визнаним і **престижним**?
- чи може **невеликий** університет бути елітарним, а отже, престижним?
- кому **легше** досягти престижу? державному університету (зазвичай він великий)
чи недержавному (зазвичай він менший)?
- як співвідносяться **престиж** і висока позиція у міжнародних, національних чи місцевих **рейтингах**?
- що означає вислів «**справжній**» університет – це **престиж**»?
- На цьому тлі варто згадати один із дослідницьких проектів у Харкові під назвою:
Де університети, там Європа.

4. Серед багатьох чинників успіху та престижу (досягнутих або не досягнутих університетом) я навів 8-10 найбільш значущих, проте цей перелік далеко не повний. Ці чинники створюють низку умов, які ставлять під сумнів раціональне управління університетом. Тиск окремих чинників змінюється з часом, однак швидкість змін надто висока, щоб реагувати ефективно. Таким чином, стратегія виживання перетворюється на дуже ризиковану гру для університету.

5. Сьогодні для формування престижу університету, мабуть, найважливішими чинниками залишаються **театралізація** та **продуктивність**.

Театралізація – це результат зіткнення університету з ідеологією та її пропагандистськими інструментами. Хоча театралізація спрямована назовні, з метою формування престижу університету за допомогою маркетингу, водночас вона **викликає зміни всередині** академічного середовища. Більшість викладачів, у тому числі майже всі професори, виконують роль **Homo publicus** – естрадних зірок академізму. Чим більше професорів-зірок у ЗМІ, тим більший престиж університету. А також, чим більше визнання студентів, тим вища позиція професора університету і тим більший ефект вступної кампанії. Проте **театралізація** – це **не** те саме, що **прогрес** у наукових дослідженнях чи викладанні.

Варіант такої поведінки визначається поняттям «**публічний інтелектуал**», тобто йдеться про амбасадора університету, який зв'язує ЗМІ з університетом, а також про прес-секретаря, який дублює функції публічного професора. Театралізація університетів проникає в освітню політику майже в кожній сучасній державі, хоча б тому, що жоден політик не позбувся ідеології. В результаті через подібні політичні рішення театральність повертається до університету як вторинне явище. Однак слід зазначити, що особливістю європейських університетів з 1809 по 1988 роки була мінімізація змальованої форми створення антипрестижу.

У 1999 р. з'явилася або посилилася **тенденція продуктивізації** вищої освіти, перетворившись на **фактор тиску** на сферу наукових досліджень та університетську дидактику.

Продуктивізація пов'язана як з глобалізацією, так і з Болонським процесом. Це **різновид** економічного, проте не обов'язково культурного чи наукового **впливу** на діяльність університетів.

Престиж університету **цінується** тоді, коли його можна **продати** у тій чи іншій формі. Лише найбільш елітні та заможні, тобто незалежні, університети можуть впоратися з цим фактором тиску – хоча у випадках таких університетів престиж все ще залишається товаром. **Простіше торгувати престижем**, ніж проводити дослідження продажів товару, тобто, створювати попит у торгових мережах. Тим не менше, такий підхід виглядає більш елегантно.

На межі 1960-1970-х років, а також під впливом Покоління'68, виникла чимала кількість нових університетів у Європі та США. Після 1990 року формування ринку освітніх послуг як частини глобалізаційних процесів стало істотно помітним також у **посткомуністичному соціокультурному просторі**. Збільшення доступу до вищої освіти означало, що позитивні наслідки переважатимуть над негативними.

1. Стрімке збільшення університетів, найчастіше невеликих або локальних, які не мають власного духу, сформованого традицією, перешкоджає у формуванні їх престижу. Такий виклик зазвичай вимагає тривалих зусиль і роботи всієї академічної спільноти. Отриманий в підсумку **ефект** (у вигляді престижу) потім **верифікуватимуть** абітурієнти, обираючи цей, а не інший університет.

2. Чинники, що впливають на формування долі університету та його роботи, вкрай **мінливі**. Тому зусилля, спрямовані на досягнення високого становища або й просто успіху, нагадуватимуть **ігри** з доволі **неоднозначними правилами**. Це стосується також керівництва університету. З точки зору чистоти правил гри та її перебігу, **держава** може перетворитись на **арбітра**, впроваджуючи надійну освітню політику. Проте держава також може піддатися політичній чи ідеологічній спокусі і вдатися до **маніпуляцій** з університетом чи середовищем. Сліди таких маніпуляцій помітні в останній польській реформі вищої освіти 2018 року.

3. З моєї точки зору, подібна ситуація також була в Україні на останньому етапі освітньої політики президента Віктора Ющенка та під час каденції Петра Порошенка. Прийняті у 2014 році закони не вирішують питань **оптимізації роботи українських університетів**. Змальована роль держави прирікає чимало академічних осередків Польщі чи України (а може й усі?) на технократичну гру в освітні ресурси, університет перетворюється на своєрідного суфлера влади. У такому випадку в **жертву** приносять **честь університету**. Від цього не виграють ні студенти, ні суспільство.